

KEMAN ÖĞRETİMİNDE VİBRATO BECERİSİNİN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK BİR ÇALIŞMA

Koray ÇELENK*

ÖZET

Keman öğretiminde, öğretim süreci içerisinde sağ elde *detache*, *legato*, *staccato*, *martele*, *spiccato* ve *ricochet* gibi, sol elde ise pozisyon değiştirme, entonasyon, çift ses çalma, *flajole*, *glissando* ve *vibrato* gibi öğrenciye kazandırılması amaçlanan bir takım teknikler ya da beceriler vardır. Bu beceriler kazandırılmadan keman eğitiminin amacına ulaştığı söylenemez. Keman çalmada bu beceri edinimlerinin en önemlilerinden biri sol elin temel fonksiyonlarından *vibrato*dur. *Vibrato* öğretilbilir bir beceridir. Ancak, yapılan kaynak taraması sonucunda, ülkemizde *vibrato*ya yönelik olarak yapılan çalışmaların sınırlı kaldığı ve keman öğrencilerine *vibrato* öğretiminin yetersiz olduğu görülmüştür. Bugün bile *vibrato* öğretimi için hem yurt içi hem de yurt dışındaki kaynaklar çok sınırlı kalmış ve mevcut metotların çoğunda ise, öğretim için kapsanan konular genellikle dizi kalıpları, konum değiştirme ve yay teknikleri olmuş; ancak *vibrato*ya yeterince yer verilmemiştir.

Kaynak sınırlılığından dolayı bu beceri, ya keman öğretmenlerinin kendi öğretmenlerinden gördükleri şekilde, kendi yöntemleriyle öğrenciye kazandırılmaya çalışılmakta, ya da öğrenciler bu beceriyi deneme yanılma yoluyla geliştirmeye çalışmaktadırlar. Tüm bunlara ek olarak, keman eğitimi ders içeriklerine bakıldığında sadece 1978 yılı ders programında *vibrato* öğretiminden bahsedildiği, bundan sonraki ders programlarında ise bu konuya yeterince yer verilmediği görülmüştür.

Bu sebeplerden dolayı çalışmada *vibrato* becerisinin geliştirilmesine yönelik alıştırmalar oluşturularak bir çalışma yöntemi ortaya konulmuş ve bu alıştırmaların daha da geliştirilebileceği düşünülerek literatüre kazandırılmaya çalışılmıştır.

A STUDY ORIENTED FOR THE DEVELOPMENT OF VIBRATO SKILL AT THE VIOLIN TEACHING

In the violin teaching, there are some techniques or skills for the students to be attained during their educational period and such are *detache*, *legato*, *staccato*, *martele*, *spiccato* *ricochet* at right hand; and position changing, intonation, double stop playing, *flajole*, *glissando* and *vibrato* at the left hand. Without all these skills attained by the students, violin teaching is out of question. One of the most important attainments of the violin playing skills is one of the basic functions of the left hand, *vibrato*.

Vibrato is a teachable skill. Yet, at the result of source-scanning, it has been understood that the studies in our country concerning with *vibrato* is limited and *vibrato*-teaching of violin students is not enough. Even today, in view of *vibrato*-teaching, both domestic and foreign sources are very limited, and besides, in most of available sources, the subjects in the curriculum generally consist of scale studies, position changing and bow techniques, but *vibrato* is not mentioned about much enough.

Due to the fact that the sources are limited, either violin teachers teach this skill to the students with their own methods or the students themselves try to develop it with trial and error. In addition to these, it has been seen that, as viewed to the curriculum, violin teaching was mentioned about only in the year 1987 and the later curriculums did not contain it very much.

For these reasons, in this study, a study method has been obtained, making exercises for the development of *vibrato* skill and a study method for *vibrato* has been aimed to be introduced to the literature because it has been thought that these exercises will be able to be developed more.

Anahtar Kelimeler : Çalgı Eğitimi, Keman Eğitimi, *Vibrato*, *Vibrato* Öğretimi, *Vibrato* Alıştırmaları

Key Words : Instrument Teaching, Violin Teaching, *Vibrato*, *Vibrato* Teaching, *Vibrato* Exercises

Keman eğitiminde ve dolayısıyla kemandan ses üretiminde *vibrato*nun kullanımı, keman çalmanın temel unsurlarından ve öğrenciye kazandırılması gereken en önemli tekniklerden ya da becerilerden birisidir. *Vibrato*nun keman ton üretimindeki önemi, birçok pedagoğ tarafından belirtilmiştir. Cheslock' a göre; "Vibratoya karşı herhangi bir tereddüt, *vibrato*nun her keman virtüözü tarafından ve virtüözlüğe istekli olan herkes tarafından kişinin ustalığının göstergesi olarak kullanıldığı gerçeğini göz önünde bulundurmalıdır."¹ Seashore iyi bir *vibrato*yu; "Genellikle ses yüksekliği ve tınının aynı frekanslı ve eş zamanlı titreşimlerinin aynı ana denk gelmesiyle oluşan ve tona hoş bir zenginlik, incelik ve esneklik veren bir ses titreşimi"² olarak tanımlamaktadır. Seashore ayrıca, ton kalitesini

* Söz konusu çalışma, "Keman Öğretiminde *Vibrato* Becerisinin Geliştirilmesine Yönelik Deneysel Bir Çalışma (Gazi Üniversitesi Örneği)" isimli Doktora tezinden üretilmiştir.

**Arş. Gör. Dr., Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bilimleri Bölümü, Erzurum.

1- CHESLOCK, L. (1931). **Introductory Study on Violin Vibrato. Research Studies in Music**, MD: Peabody Conservatory, Baltimore, s.7

2- SEASHORE, C., E. (1947). **A Musical Ornament, The Vibrato. In Psychology of Music**, Dover Publications, New York, s.56

artırmak için kemanda vibrato kullanımını destekleyerek şunları eklemiştir: “Tüm çalgılarda yapılan vibratolar, şüphesiz insan sesindeki vokal vibratonun birer taklididir. Keman icracısı, insan sesinin zenginlik, incelik ve esneklik özelliklerini, kemanda ürettiği tona kazandırmayı amaçlar.”³ Lamb’ a göre ise; “Bir sol el fonksiyonu olan vibrato, icra yeteneğine öncülük eden bir faktör olarak entonasyondan sonra ikinci derecede önemlidir. Vibrato, tel üzerinde parmağın ileri ve geri salınım hareketi olarak tanımlanabilir. Vibrato sesi değiştirmez, aksine ona bir güzellik katar.”⁴ Harper ise vibratonun, müzikal bir cümlede duygusal zirvesini artırdığını; bireyin sanatsal kişiliğini yansıtan, düşünceleri ve duyguları aktaran ileri düzey bir teknik olduğunu belirtmiştir.⁵

Türkiye’de Çalgı Eğitimi’nin ve dolayısıyla da Keman Eğitimi’nin belli başlı sorunları vardır. Uçan, bu sorunları şu şekilde özetlemiştir:

- “Temel ilkeleri belirleme ve keman eğitimini bu ilkelere temellendirme sorunu,
- Yetişek ya da izlenim (program) geliştirme sorunu,
- Temel kitap ya da kılavuzları hazırlama sorunu,
- Keman eğitimcisi yetiştirme sorunu,
- Araç-Gereç sorunu,
- Keman eğitimini tüm boyutlarıyla sürekli inceleme-araştırma-değerlendirme sorunu,
- Keman eğitimine ilişkin çalışmaları bütünleştirme ve eş güdümlenme sorunu.”⁶

Bu sorunlar dahilinde keman eğitimine yönelik ders içeriklerine bakıldığında, vibrato öğretimine 1978 yılı Gazi Yüksek Öğretmen Okulu Müzik Bölümü Programı I. Yıl Ana Dal Eğitimi II. Yarı Yıl Ders Programı’nda yer verildiği; ancak bundan sonraki ders programları içinde gerektiği şekilde yer almadığı görülmektedir.⁷ Günümüzde öğrencilerin büyük çoğunluğunun Güzel Sanatlar Lisesi çıkışlı olduğu ve bu yüzden de en az üç yıllık çalgı geçmişleri olduğu düşünülürse keman eğitimi içerisinde en önemli boyutlardan birisini oluşturan vibrato öğretimine geç kalındığı ve gerektiği şekilde üzerinde durulmadığı görülmektedir. Ayrıca keman eğitimi için hazırlanan kitap ya da kılavuzlarda bu konuyla ilgili çalışmalara da yeterince yer verilmediği görülmektedir.

Çalgı eğitimi, çalgı öğretimi yoluyla yapıldığı için, öğretimin sağlıklı ve tam gerçekleşebilmesi için araç-gereçlere de büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Çalgı öğretiminin ve dolayısıyla keman öğretiminin en önemli araçlarından birisi de metotlar ve dolayısıyla alıştırmalardır. Ancak Türkiye’de vibrato öğretimine yönelik alıştırmaların çok sınırlı kaldığı; ayrıca hem yurt içi hem de yurt dışındaki mevcut metotlarda kapsanan konuların gam kalıpları, konum geçişleri ve yay teknikleri olduğu ve vibrato ile ilgili alıştırmalara yer verilmediği görülmektedir.

Bugün vibrato kullanımının önemi tamamıyla kabullenilmiştir. Bir kemancının etkileyici bir icra için kullanabileceği en önemli araçlardan birisi vibratodur ve kemandaki diğer teknikler gibi öğrenciye kazandırılması gereken bir teknik ya da beceridir. Ancak kaynak sınırlılığından dolayı keman eğitimcileri ya bu konu üstünde fazla durmamakta ve sistemli şekilde oluşturulmuş herhangi bir kaynak olmaksızın genellikle kendi yöntemleri yoluyla, kendi öğretmenlerinden gördükleri şekilde bu beceriyi öğrencilere kazandırmaya çalışmakta, ya da öğrenciler bunu kendileri deneyerek gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar.

Bu sebeplerden dolayı çalışmada vibrato becerisinin geliştirilmesine yönelik alıştırmalar oluşturulmuş ve keman eğitiminde vibrato öğretiminin önemi vurgulanarak vibratoya yönelik bir çalışma yöntemi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.Vibrato İle İlgili Uzunların Fizyolojik Görevleri

“Keman vibratosu, tel üzerinde parmakların salınım hareketiyle sonuçlanan karmaşık bir kas faaliyeti ile elde edilir. Vibrato hareketi, temelde önkol hareketini kullanarak avuç içi, kol, el ve parmaklarda açık bir salınım hareketi oluşturur. Vibrato hareketini kontrol eden, öncelikle önkol kaslarıdır. Omuz, göğüs ve sırt gibi ikinci planda kalan diğer kaslar, ön kol kasının periyodik

3- SEASHORE, a.g.k., s.60

4- LAMB, N. (1990). **Guide to Teaching Strings**, Brown Publishers, Dubuque: IA, s.55

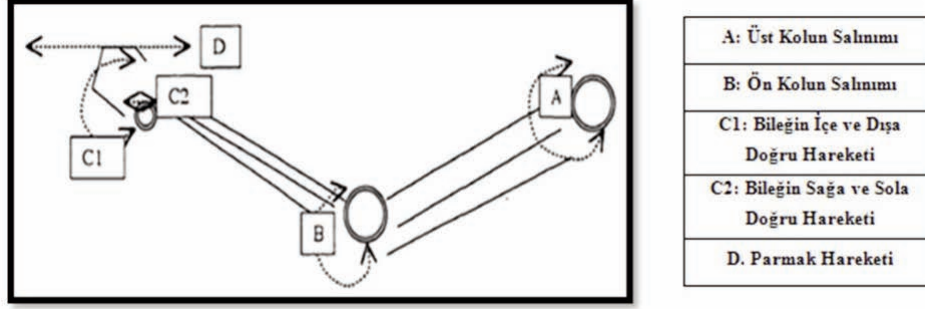
5- HARPER, K. (1996). **Two Finger Vibrato**. **American String Teacher Journal**, Fairfax, s.65-66

6- UÇAN, A. (1980). Çevreden Evrene Keman Eğitimi Üzerine. **Çağdaş Eğitim Dergisi**, Yıl:5, Sayı:47, Ankara, s.20

7- UÇAN, A. (1996). **Gazi Yüksek Öğretmen Okulu Müzik Bölümü Müzik Alanı Birinci Yıl Programının Değerlendirilmesi** (1982), (H.Ü.M.E.S.E.F Doktora Tezi). Müzik Eğitimi Yayınları, Ankara, s.162

hareketinden çok daha az işlevleri olmasına rağmen vibratoda yardımcı bir rol üstlenirler.”⁸

“Vibrato üretiminde hedeflenen davranış, kol, bilek ve elin birlikte hareketini kullanarak, parmak uçlarına düzgün bir şekilde perde değişimi yaptırmaktır. Bu perde değişimini yaptırmak için kol, bilek ve sol el salınım yapmak ve ritmik uyarıları aktarmak için yeterince esnek olmalıdır; ayrıca parmak eklemleri yumuşak ve serbest olmalıdır.”⁹ Vibratoda etkin kas gruplarının salınım hareketi şekilde görüldüğü gibidir¹⁰ (Şekil 1).

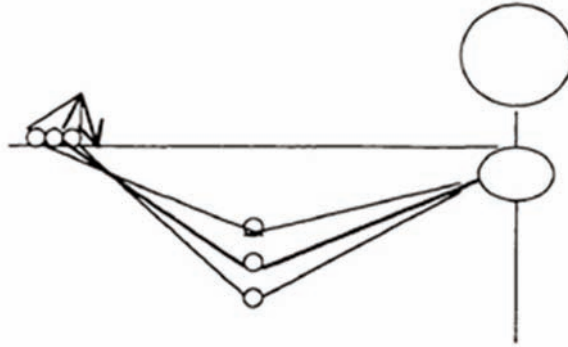

Şekil 1: Vibratoda Salınım Hareketleri

“Bu kaslara bağlı hareketler, birbirleri ile etkileşim içinde oldukları için eşgüdüm içinde olmalıdır, aksi takdirde, vibratoyu geliştirmek zorlaşır. Eğer parmak hareketi (D) kolun hafif sallanma hareketine (A) tepki verecek kadar esnek değilse, vibrato kararsız olur. Eğer tüm kol çok yaygın olarak sallanırsa, bu çok geniş bir vibrato ile sonuçlanabilir. Ayrıca, omuz ekleminin aşırı hareketi keman yastığını etkileyip bütün dengeyi bozabilir. Vibratoda, bilek, dirsek ve parmak eklemleri serbest olmalıdır.”¹¹

2.Vibratoda Kol, Bilek ve Parmak Hareketleri

“Sol kol, omuza doğru açık bir avuç içiyle belli bir açıda tutulduğunda, omuz ekleminde üst kolun hafif dönme hareketi gerçekleşir. Bu, temel vibrato hareketinin oluşma sürecinin başlangıç noktasıdır. Özellikle üst kolun hareketi, omuzdan başlayan bir hareketle üst koldan önkola ve bilekten parmaklara ilerleyen kol vibrato hareketi ile bağlantılıdır. Sol kolun temel işlevi, aynı noktada kalan parmağın kaydırma hareketini sağlamaktır.”¹² Sol kol hareketi şekilde görüldüğü gibidir¹³ (Şekil 2).

Şekil 2: Sol Kolun Hareketi

8- WEBER, M., J. (1995). *An Investigation of Selected Muscle Potential Activity in Violin/Viola Vibrato*, Unpublished Doctoral Thesis. University of North Texas, Denton, USA, s.2

9- LEE, K-W. (1999). *An Investigation of Left-Hand Vibrato Technique on The Violin*, Unpublished Doctoral Thesis. Columbia University, New York, USA, s.54

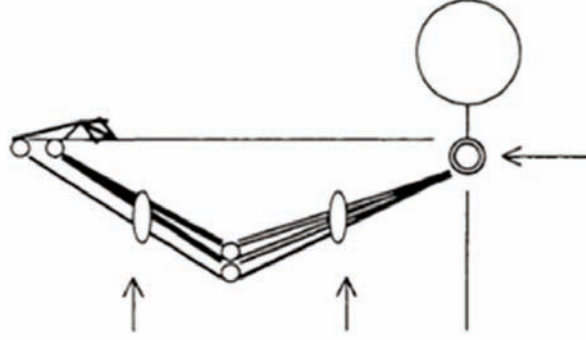
10- HAUCK, W. (1975). *Vibrato on the Violin*. Bosworth & Co. Ltd., London, s.67, Şekil 1

11- LEE, a.g.k., s.55

12- LEE, a.g.k., s.57

13- HAUCK, a.g.k., s.69, Şekil 2

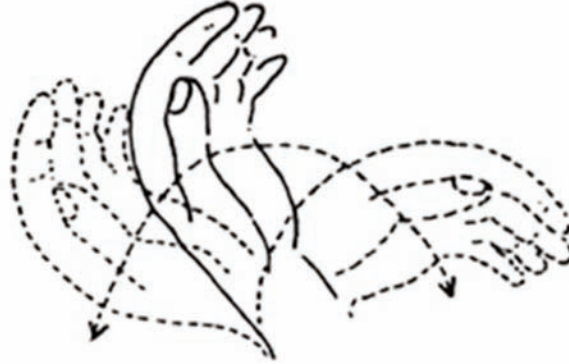
“Ayrıca, omuz ve üst kol kasılmaları bir vibrato etkisi olarak görev yapar. Üst koldaki bu hareket, kasların sırasıyla gerilip esnemesini sağlayarak vibrato etkisini oluşturur. Kısılan kaslar, köprü yönünde ön kolu, bilek ve eli hareket ettirir; uzayan kaslar ise onları geriye çeker”¹⁴ (Şekil 3). Vibrato, hemen hemen eşit ölçüdeki kasılmalardan oluşur.

Şekil 3: Sol Kolun Kasılma Hareketi

“Vibratoda ön kol, yüz yönünde ve dirsek eklemünde hafif bir bükülme ile hareket eder. Üst kol ve ön kolun toplam dönüş hareketleri, omuz kaslarının gücünü sol elin parmak hareketine aktarır. Bu işlem boyunca, sol el normalde olduğundan daha fazla güç kazanır. Böylece bu dönüş hareketleri kullanıldığında, buradaki etki parmaklardan tele aktarılır ve çok daha titreşimli bir güç ve büyük yoğunlukta bir ivme üretilebilir.”¹⁵

Bilek, elin arkasına doğru germe ve avuç içine doğru kıvrırma hareketinden oluşur (Şekil 4). Çoğunlukla bu eklem bilek vibratosuyla ilişkilendirilir. Elin ileri ve geri sallanması, üst kolun hafifçe dışarıya doğru dönme hareketi ile desteklenir.¹⁶

Şekil 4: Bileğin İçe ve Dışa Doğru Hareketi

Bilekte iki sıra küçük kemiğin arasında yer alan bir eklem vardır. Bu eklem, bileğin başparmak ve küçük parmak yönünde sağa ve sola doğru hareketini sağlar¹⁷ (Şekil 5). Bu bilek hareketi, tuşeye paralel olarak yerleştirilen sol ele ön kolun dalgalanma hareketini iletme işlevi görür. Bu hareket ayrıca, sol elin tuşeye paralel hareket etmesine imkan sağlar.

14- HAUCK, a.g.k., s.69, Şekil 3

15- FLESCHE, C. (1939). **The Art of Violin Playing**. (Vols.1-2). Carl Flesch Publications, New York, s. 19

16- HAUCK, a.g.k., s.74, Şekil 4

17- HAUCK, a.g.k., s.74, Şekil 5

Şekil 5: Bileğin Sağa ve Sola Doğru Hareketi

“Vibrato ile ilgili kasların bütün işlevleri, sonunda, parmak ucunun salınım hareketini başarmayı amaçlar. Parmak eklemine bakıldığında, en az hareket temel parmak boğumunda, ikinci derecede hareket parmak orta ekleminde ve en çok hareket ise tırnak ucu ya da parmak ucu ekleminde yer alır.”¹⁸

Parmakların kullanımında temel olan davranış, parmakların kolay ve esnek bir şekilde salınımını sağlamak amacıyla parmak ucunun etli kısmını tele yerleştirmektir. Eğer hareket tırnak ucuna kayarsa, bu, eklemlerde sertleşmeye sebep olacak ve salınım hareketini zorlaştıracaktır. En etkili vibratoyu elde etmek için, tırnağa en yakın kısımdan ziyade, parmağın en dolgun kısmı kullanılmalıdır.

3.Vibrato Tipleri

Pek çok pedagog kemanda vibrato tiplerini, vibrato hareketinin başlangıç noktasından ziyade gözle görünen fizyolojik hareketin kaynaklandığı bölgeye göre isimlendirmişlerdir. Her bir vibrato tipi, bitişik kasların karşılıklı etkileşiminden meydana gelmesine rağmen, hemen hemen tüm pedagoglar üç tip vibratodan söz etmektedir. “Vibratoyu öğrenme sürecindeki bu üç tip vibrato, kol vibratosu, bilek/el vibratosu ve parmak vibratosudur.”¹⁹

Kol vibratosu, temel olarak kolun ileri geri salınım hareketiyle gerçekleşmektedir. Büyükaksoy kol vibratosunu şu şekilde tanımlamıştır: “Kol vibratosunda ana hareket koldadır. Bu hareket dirsekte açıkça görülür. El ve parmaklar da bu harekete katılırlar. İtme hareketi el yerine ön koldan verilir, bu arada parmak pasiftir. Parmak teli tuşede tutacak kadar sıkıdır; ancak kolun hareketini engellemeyecek kadar da gevşek ve esnektir. Parmak yine ileri geri hareketi kol vasıtasıyla yaparak uzayıp kıvrılır.”²⁰

Bilek vibratosunda, ileri geri salınım hareketi ön kol sabit tutulup sadece el bilekten hareket ettirilerek gerçekleştirilir. Bu yüzden, el vibratosu bilek vibratosu olarak da bilinmektedir. Bilek vibratosu özellikle on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyılda daha çok kullanılmıştır. Kol vibratosunun geniş bir kullanım alanına sahip olmasına rağmen, bugün bile en yaygın şekilde kullanılan vibrato tipidir. Rolland’ a göre bilek vibratosu, “Üst kolun hafifçe salınımıyla dengelenen elin ileri ve geri salınım hareketlerinin eşgüdümlemesidir. Bu hareket, sautille veya tremolo çalarken, yayı kullanan sağ elin hareketiyle benzerdir.”²¹ Büyükaksoy ise bilek vibratosunu şu şekilde tanımlamıştır: “El sallanırken kol oldukça hareketsizdir. Bu yüzden bilek vibratosu olarak da nitelendirilmektedir. Bir parmak tele düşürülür; el/bilek ileri geri hareket ettirilir. Hareket öncelikle bilektedir. El salyangoza doğru sallandıkça parmak kendini eklemleri aracılığıyla uzatır ve el ilk noktasına dönünce tekrar doğal kıvrımlı durumunu alır.”²²

Parmak vibratosu ise, parmak ucu eklemi kullanılarak tel üzerinde yapılan küçük bir salınım hareketidir. Flesch’ e göre parmak vibratosu, “Elin herhangi bir yardımcı olmaksızın sadece parmak

18- HAUCK, a.g.k., s.75

19- UÇAN, A., GÜNAY, E. (1975). *Eğitim Enstitüleri Müzik Bölümü Mektupla Öğretim Merkezi, Vibratoya Giriş, Keman* 1633-7. Ankara, s.27

20- BÜYÜKAKSOY, F. (1997). *Keman Öğretiminde İlkeler ve Yöntemler*. Armoni Yayıncılık. Ankara, s.24

21- ROLLAND, P. (1974). *The Teaching of Action in String Playing*. Bcosey and Hawkes Inc., New York, s.38

22- BÜYÜKAKSOY, a.g.k., s.23

salınımlarıyla üretilen hızlı bir vibratodur. Bu hareket düzensiz şekilde yavaş ya da hızlı gerçekleştirilebilen gevşek bir salınım hareketinden ziyade, kuvvetli bir gerilim altında oluşan bir titreşim hareketidir.”²³ Havas’ a göre parmak vibratosu, “Parmak uçlarının hızlı şekilde bir salınımından ve tel üzerine hızlı bir şekilde basınç uygulama ve teli tekrar serbest bırakma şeklinde iki aktiviteden oluşmaktadır.”²⁴

4.Kol, Bilek/El, Parmak Vibratosunun Geliştirilmesi İçin Uygulanabilecek Alıştırmalar

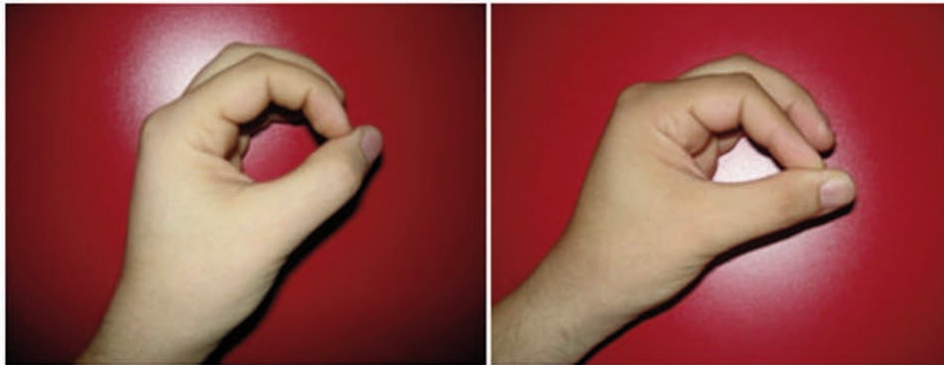
4.1.Sol El/Kol ve Parmak Esnekliğine Yönelik Alıştırmalar

Keman sapının başparmak ve diğer parmaklar arasında sıkılması, vibrato hareketini engelleyen en önemli sebeplerden birisidir. Bu alıştırma vibrato hareketi için sol ele esneklik kazandırmaya yöneliktir. Alıştırma çalışılırken sol el başparmağı keman sapına yerleştirilmeden, ayrı tutarak çalışılmalıdır. Alıştırmayı daha rahat çalışmak için keman salyangozu bir duvara yaslanabilir. Her ölçü önce yavaş, sonra giderek hızlı metronomda çalışılmalıdır. Ölçüleri tüm yayda çalışmakta zorlanılırsa, önce iki yaya bölüp sonra tüm yayda çalışılabilir. Alıştırma bu şekilde çalışıldıktan sonra, normal çalma pozisyonunda, salyangozu duvara yaslamadan ve başparmak keman sapına yerleştirilmemiş gibi, başparmağı keman sapına hafifçe dokundurarak ve baskı yapmadan çalışılmalıdır. Alıştırma her telde aynı şekilde çalışılabilir (Nota 1).

Nota 1: Sol El/Kol Esnekliği İçin Alıştırma

Parmak eklemlerinin, özellikle de tırnağa en yakın olan eklemin, yumuşaklık ve esnekliğinin gelişmesi için uygulanabilecek bir diğer alıştırmada ise, başparmağın iç kenarı üstüne işaret parmağının ucu yerleştirilmelidir, yani, başparmak ve işaret parmağının arasında bir daire oluşturulmalıdır. Sonra, hızlı bir kırılma hareketi ile işaret parmağının ilk eklemini içeriye doğru ve dışarıya doğru kıvrılmalıdır (Resim 1). Her bir parmakla aynı hareket tekrarlanmalıdır.

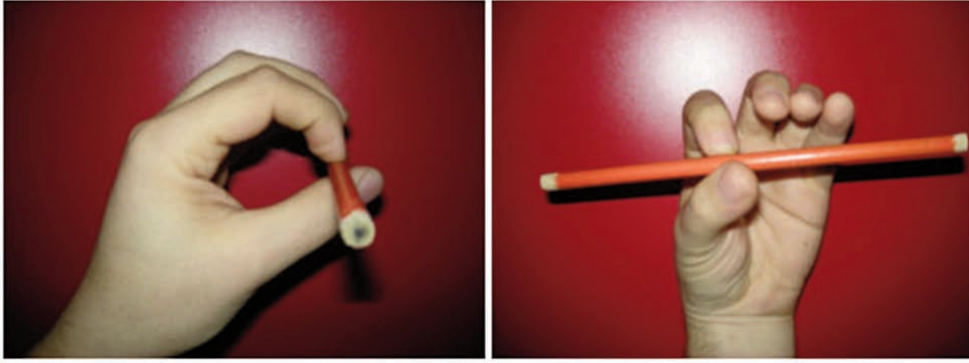

Resim 1: Parmak Esnekliği İçin Alıştırma I

Bu alıştırma bir kurşunkalemin alt kısmına sol başparmağın etli kısmı, üst kısmına ise işaret parmağı yerleştirilerek de uygulanabilir. Kurşunkalem, başparmak ve işaret parmağı arasında ileri geri yuvarlanmalıdır. Burada, parmağın kaymasına sebep olabilecek bir alan olmamalıdır (Resim 2). Her bir parmakla aynı hareket tekrarlanmalıdır.

23- FLESCH, a.g.k., s.36

24- HAVAS, K. (1990). *A New Approach to Violin Playing*. Bosworth Co. Ltd., London, s.22

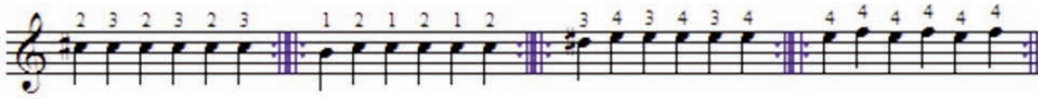
Resim 2: Parmak Esnekliği İçin Alıştırma II

Parmak eklem hareketinin, çalma pozisyonunda da uygulanması için keman salyangozu bir duvara dayanmalıdır. Tuşe üzerine parmak yerleştirilmeli ve kol veya bilek hareketiyle parmağın ilk eklemi bir gerip bir esnetilerek bu değişimli hareket tekrarlanmalıdır (Resim 3).

Resim 3: Çalma Pozisyonunda Parmak Esnekliği İçin Alıştırma

“Aynı nota üstünde daha yüksek numaralı parmakların yerine daha düşük numaralı parmakları kullanmak, parmak eklemlerinin esnekliğini sağlamaya yarayan bir yöntemdir.”²⁵ Bu alıştırmada daha düşük numaralı parmak, daha yüksek numaralı parmakla yer değişene kadar uzatılmalıdır. Ne el ne de bilek hareket etmeden, yer değiştirme hareketi için sadece parmak hareketi kullanılmalıdır (Nota 2). Alıştırma benzer şekilde her telde çalışılmalıdır.

Nota 2: Parmak Değiştirme Alıştırmaları

Parmakların hem esnekliğini sağlamaya hem de gücünü artırmaya yönelik olarak uygulanabilecek bir diğer alıştırma parmakların hem yatay hem de dikey hareketlerini çalıştırmaktır. El hareketsiz tutulmalı ve sadece parmaklar hareket ettirilmelidir. Yarım adımlar (sesler), hareketsiz duran başparmak ve gevşemiş parmak hareketi ile gerçekleştirilmelidir. Önce yay bölünerek ağır şekilde çalışılmalı, daha sonra yazıldığı gibi tüm yayda çalışılmalıdır (Nota 3). Alıştırma benzer şekilde her telde çalışılmalıdır.

25- BÜYÜKAKSOY, a.g.k., s.24; GALAMIAN, I. (1962). *Principles of Violin Playing and Teaching*, Prentice-Hall, Inc., USA, s.65

Nota 3: Parmakların Dikey ve Yatay Hareketi için Alıştırma

4.2.Kol ve Bilek/El Vibratosu İçin Hazırlık Alıştırmaları

Bu alıştırmada keman olmadan bir duvara karşı durulmalıdır. Dengeli ve istikrarlı bir hareket için sağ elle sol önkol tutulmalı ve hızlıca tüm önkol, el ve önkol eş zamanlı hareket edecek şekilde dirsekten ileriye ve geriye doğru hareket ettirilmelidir (Resim 4A). Aynı alıştırma, aynı kol hareketi avuç içi vücuda dönük bir şekilde, bir masa üstüne sol dirseği yerleştirerek uygulanabilir. Kol vibratosu hareketinde, hareket dirsekten gelmektedir. Bundan dolayı el, önkolu tutmadan sol omuza doğru hareket ettirilmelidir. Aynı zamanda bilek kıpırdatılmamalıdır (Resim 4B).

A

B

Resim 4: Kol Vibratosu İçin Hazırlık Alıştırmaları

Kol vibratosu hareketinde olduğu gibi keman olmadan, kemana tutuyormuş gibi sol kol askıda tutulmalı ve bilek ileri ve geri doğru bükülmelidir. El ileri ve geri sallanırken, kasların hareketini hissetmek için, sağ elle sol önkol kavranmalıdır (Resim 5A). Aynı alıştırma, avuç içi vücuda dönük bir şekilde, bir masa üstüne sol dirseği yerleştirerek uygulanmalıdır. Hareketin dirsekten gelmesini engellemek için, sağ elle bileğin bitim noktasını kavranmalıdır. Ön kolu sabit tutarak sadece bilek hareket ettirilmelidir (Resim 5B).

A

B

Resim 5: Bilek Vibratosu İçin Hazırlık Alıştırmaları

Bilek vibratosu için uygulanabilecek diğerk bir alıştırmada keman çalma pozisyonunda tutulmalı, bilek keman gövdesinin üst noktasına yerleştirilmeli ve bilek bükülerek ve esnetilerek hareket ettirilmelidir (Resim 6). Burada eli gövdeye dayamak kol hareketini engelleyecek ve hareketin bileğe aktarılmasını sağlayacaktır. Hareket tel yönünde düz bir çizgi üzerinde olmalıdır.

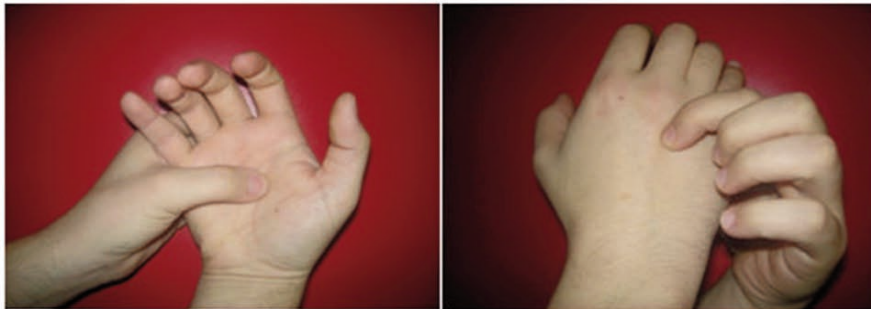
Resim 6: Bilek Salınımı İçin Alıştırma

Parmak uçlarının klavyeye hafifçe dayalı olarak dokundurulması gevşemeyi kolaylaştırır ve parmakların kıvraklaşmasına ve vibrato hareketinin gelişmesine yardımcı olur. Alıştırmada, el herhangi bir telde, yaklaşık olarak beşinci veya altıncı pozisyona yerleştirilmelidir. Yay kullanılmadan, parmaklar tel üstüne hafifçe dokundurularak tüm önkol ve bilek aynı anda eşit hareketlerle, tel yönünde yukarı ve aşağı kaydırılarak hareket ettirilmelidir (Resim 7). Aynı egzersiz, kol sabit kalırken sadece eli, tel yönünde bilekten küçük hareketlerle yukarı ve aşağı doğru kaydırarak çalışmalıdır.

Resim 7: El Kaydırma Alıştırması

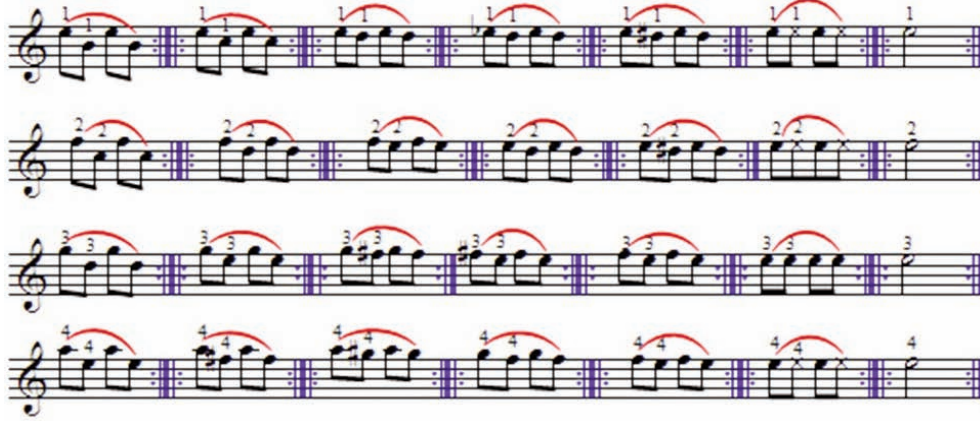
Sol elin başparmağı sağ elin avuç içine gelecek şekilde ve sağ elin dış yüzeyi bir tuşymış gibi, keman yerine sağ el de kullanılabilir (Resim 8). Bu alıştırma, kol ve bilek hareketlerinin daha rahat yapılması ve hissedilmesi için uygulanabilir. Egzersiz hem kol hem de bilek vibratosu hareketini kullanarak uygulanmalıdır.

Resim 8: Tuşe Yerine Sağ El Kullanılarak Uygulanan Vibrato Çalışması

4.3.Kol, Bilek/El ve Parmak Vibratosu İçin Alıştırmalar

Kol vibratosu için uygulanacak bu alıştırmada parmaklar, el ve kol, başparmak keman sapına mümkün olduğu kadar az temas edecek şekilde gevşek tutulmalıdır. Yukarı ve aşağı doğru geniş hareketlerle başlanmalı ve giderek mesafe azaltılmalıdır. Hareket çok küçük oluncaya kadar, başparmak ve kol birlikte hareket etmelidir. Kaydırma hareketi yaklaşık bir çeyrek ton olduğunda, başparmak bir yerde tutulmalı ve kaydırma olmaksızın parmak ucunun ileri geri hareketi sağlanmalıdır (Nota 4). Alıştırma her telde benzer şekilde tekrarlanmalıdır.

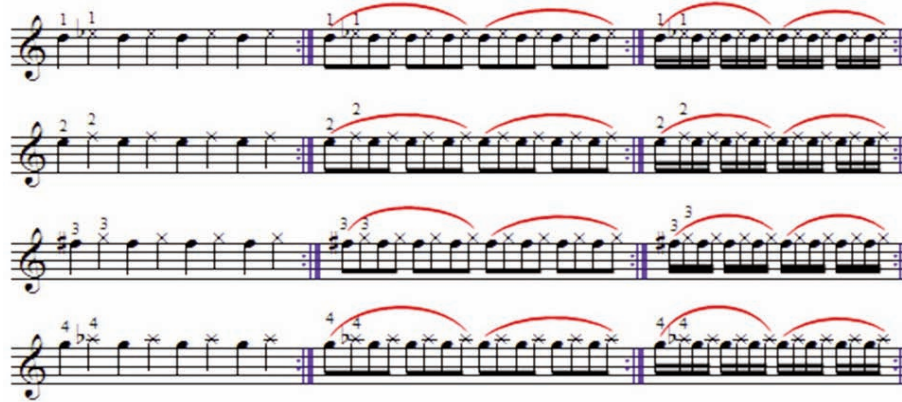
Nota 4: Kol Vibratosu İçin Parmak Kaydırma Alıştırmaları

Konum değiştirme tekniği ve vibrato, hem benzer kas aktivitesi tarafından üretildiği için, hem de elin, enstrümanın sapından bağımsız olması gerektiği için karıştırılır. Aslında vibrato, genellikle başparmak ile desteklenerek tutulan ve hafifçe ileri geri hareketlerle yapılan, küçük bir konum değiştirme hareketidir. Bu alıştırmada, başlangıçta düşük numaralı parmaklardan başlayarak tüm kol hareket ettirilmeli ve bağlı şekilde çalıştırılmalıdır. Ağır bir metronomdan başlayarak giderek hız artırılmalıdır (Nota 5). Pozisyon değiştirme aralığı, majör üçlüden majör ikiliye ve minör ikiliye, giderek yavaş yavaş azaltılmalıdır. Alıştırma her telde benzer şekilde uygulanmalıdır.

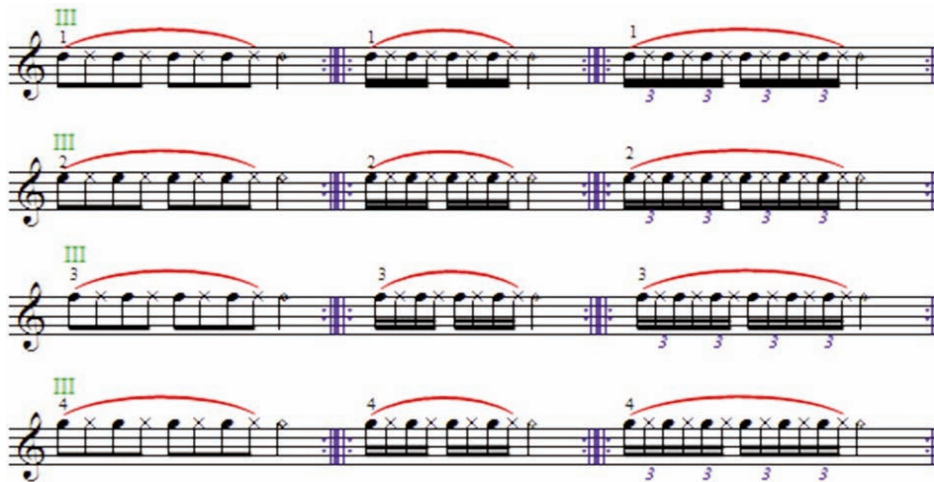
Nota 5: Kol Vibratosu İçin Konum Değiştirme Alıştırmaları

Kol vibratosu için diğer bir çalışmada önkolla beraber parmak ucunun hareketi desteklenmelidir. Bu alıştırma, alt perde ve hedeflenen perde arasında parmağın ileri ve geri sallanması kavramıyla ilgilidir. Alıştırma sesten sese bitişik kromatik notaları çalıştırmış gibi parmak ucu ileri ve geri yuvarlanmalıdır. Parmak ucu için kaydırma hareketi kullanılmamalıdır. Sesler sadece kolun ileri geri hareketiyle ve parmak ucu eklemeni kullanarak, parmak ucunun etli kısmının yuvarlanma hareketiyle üretilmelidir (Nota 6). Parmak geriye doğru yuvarlanma hareketini yaparken parmak serbest bırakılıp eklemeni hafifçe düzleştirilmesi sağlanmalıdır. Hareket, ağır metronomdan hızlıya doğru, hızı artırarak çalışılmalıdır. (x) ile işaretlenmiş nota geriye doğru hareketi ifade etmektedir. Alıştırma her telde benzer şekilde uygulanmalıdır.

Nota 6: Kol Vibratosu İçin Parmak Yuvarlama Alıştırmaları

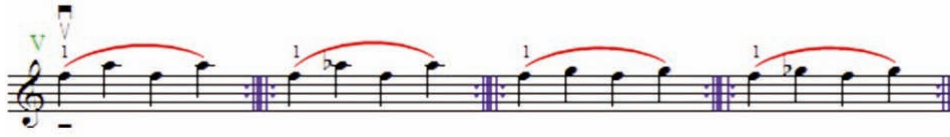
Kol vibratosunda parmak kasındaki doğal esnekliği ya da yaylanmayı kullanarak vibrato hareketinin geliştirilmesi sağlanabilir. Bu alıştırma birinci parmakla üçüncü konumda başlayarak, her telde ve her parmakla çalışılmalıdır. Parmak ucu aynı noktada olmak üzere, parmak ucu eklemi esnetilerek, kol tel yönünde ileri geri sallanmalıdır. Metronomla ağırdan başlayarak hız giderek artırılmalıdır. () ile gösterilen notalarda önceki ileri geri salınım hareketi devam ettirilmelidir. (x) ile işaretlenmiş notalar vibratonun geriye doğru hareketini ifade etmektedir (Nota 7).

Nota 7: Kol Vibratosu İçin Parmak Yaylandırma Alıştırmaları

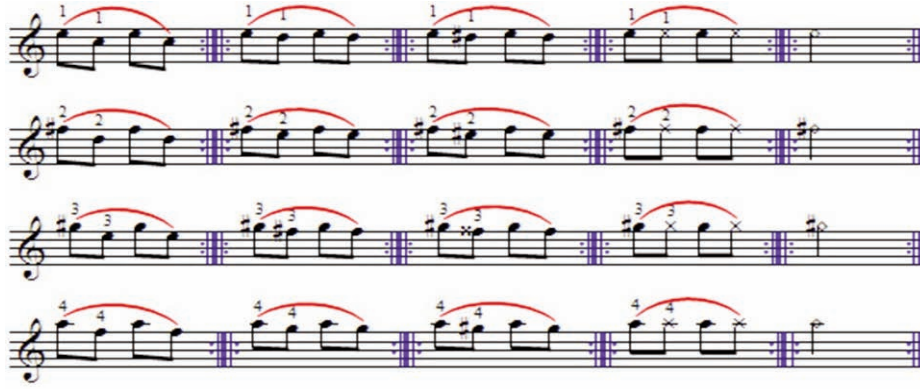
Bilek/El vibratosunu, özellikle elin tabanının keman gövdesine temas ettiği yüksek pozisyonlarda çalışmak, hareketin anlaşılabilmesi ve direkt olarak bileği çalıştırması açısından önemlidir. Hareket yüksek pozisyonlarda oturtulduktan sonra, normal pozisyonlarda da uygulanmalıdır. Alıştırma başparmak keman sapının sonunda yerleştirilmiş şekilde, birinci parmak beşinci konuma yerleştirilmelidir. Birinci parmak, yaklaşık bir majör üçlü aralık içinde, bilekle birlikte yukarı ve aşağı

her iki yöne yer değiştirmeli ve yavaş yavaş hız artırılmalıdır. Hareket iyice küçüldüğünde, parmak sabit kalmalı ve bir yarım ton daha yükseğe parmak yuvarlanmalıdır (Nota 8).

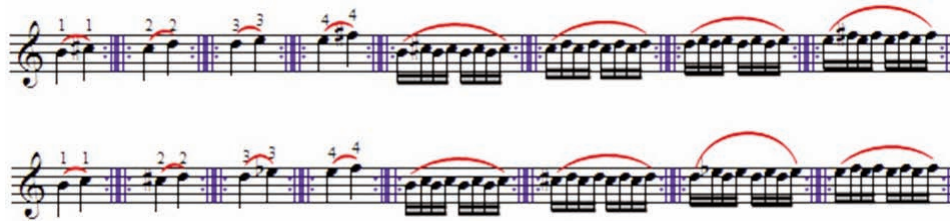
Nota 8: Bilek Vibratosu İçin Parmak Pozisyonu Alıştırmaları

Kol vibratosunda olduğu gibi bilek vibratosunda da uygulanabilecek bir diğer çalışmada parmaklar, el ve kol, başparmak keman sapına mümkün olduğu kadar az temas edecek şekilde gevşek tutulmalıdır. Dördüncü pozisyonda yukarı ve aşağı doğru, sadece bileği kullanarak, geniş hareketlerle başlanmalı ve giderek mesafe azaltılmalıdır. Kaydırma hareketi yaklaşık bir çeyrek ton olduğunda, kaydırma olmaksızın parmak ucu ekleminin ileri geri hareketiyle tel üstündeki parmağa salınım yaptırılmalıdır. Ağır metronomdan başlayarak hız giderek artırılmalıdır. () ile gösterilen notalarda önceki ileri geri salınım hareketi devam ettirilmelidir. (x) ile işaretlenmiş notalar vibratonun geriye doğru hareketini ifade etmektedir (Nota 9).

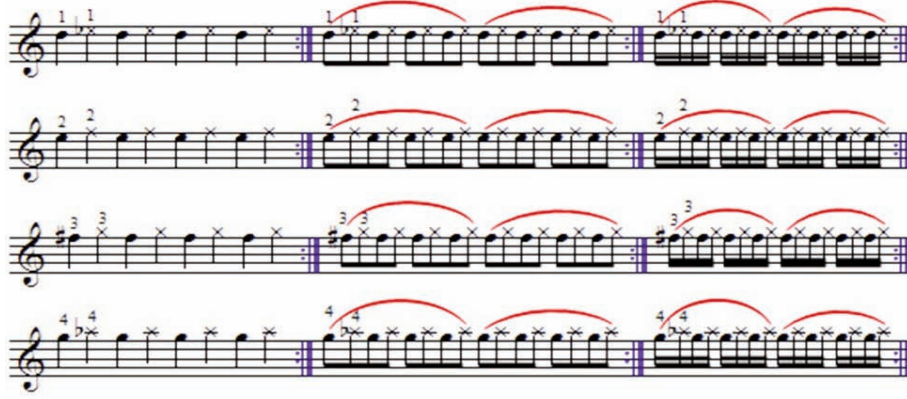
Nota 9: Bilek Vibratosu İçin Parmak Kaydırma Alıştırmaları

Bilek vibratosunda, kol vibratosundaki gibi konum değiştirme çalışılmalıdır. Konum değişimi tüm kolla değil, sadece bileği kullanarak gerçekleştirilmelidir. Ağır bir metronomdan başlayarak giderek hız artırılmalıdır. Aktivitenin tamamen rahat ve esnek olması için, parmak ucu çok hafif şekilde tele basınç uygulamalıdır (Nota 10).

Nota 10: Bilek Vibratosu İçin Konum Değiştirme Alıştırmaları

Kol vibratosu için çalışılan bu alıştırmaya, aynı şekilde bilek vibratosu için de çalışılabilir. Parmak ucu aynı noktada kalacak şekilde, parmak ucunun etli kısmı üzerinde bir notadan diğerine parmağı ileri ve geri yuvarlayarak notalar çalınmalıdır. Parmak ucu için kaydırma hareketi kullanılmamalıdır. Sesler sadece bileğin ileri geri hareketiyle parmak ucunun etli kısmı kullanılarak üretilmelidir. Hareket, ağır metronomdan hızlıya doğru, hızı artırarak çalışılmalıdır. (x) ile işaretlenmiş nota geriye doğru hareketi ifade etmektedir (Nota 11).

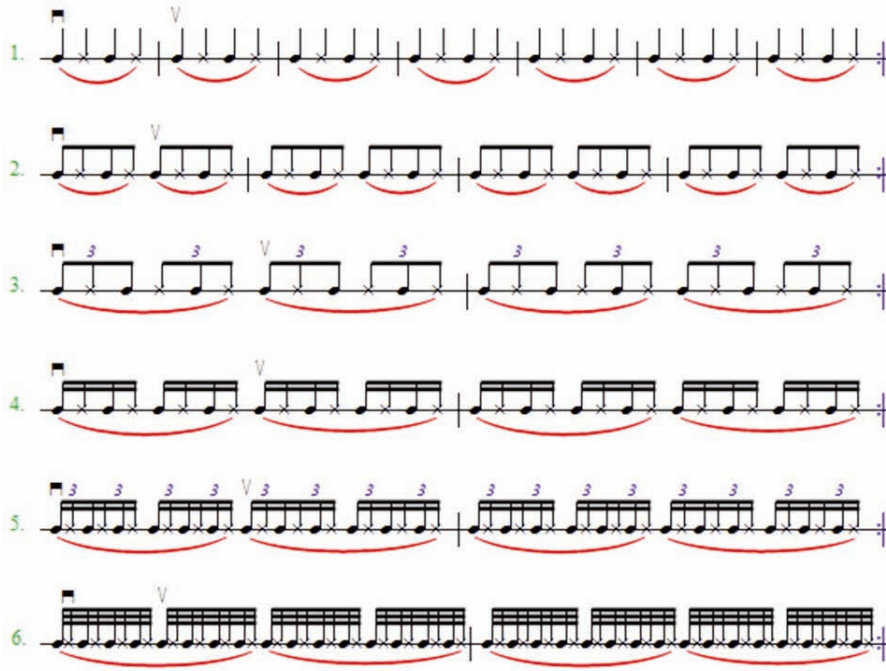
Nota 11: Bilek Vibratosu İçin Parmak Yuvarlama Alıştırmaları

Kol vibratosu için uygulanan bir diğer alıştırma aynı şekilde bilek vibratosu için de uygulanabilir. Bilek hareketinin daha etkili şekilde yapılabilmesi için birinci parmakla beşinci konumda başlayarak, her telde ve her parmakla egzersiz çalışılmalıdır. Parmak ucu aynı noktada olmak üzere, parmak ucu eklemi esnetilerek bilek tel yönünde ileri geri sallanmalıdır. Metronomla ağırdan başlayarak hız giderek artırılmalıdır. () ile gösterilen notalarda önceki ileri geri salınım hareketi devam ettirilmelidir. (x) ile işaretlenmiş notalar vibratonun geriye doğru hareketini ifade etmektedir (Nota 12).

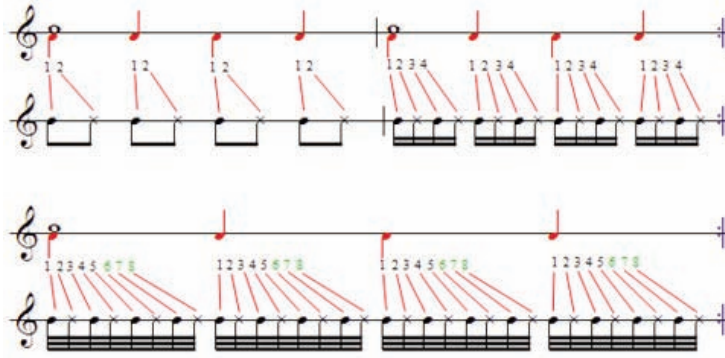
Nota 12: Bilek Vibratosu İçin Parmak Yaylandırma Alıştırmaları

Hem kol hem de bilek/el vibratosu için uygulanabilecek bu alıştırma üçüncü konumdan başlanarak her konumda parmak ucu aynı noktada kalacak şekilde, hem kol hem de bilek/el vibratosu hareketiyle, parmak ucu eklemi esneterek ve ritim kalıplarını kullanarak uygulanmalıdır. Hareket önce yaysız, sonra yay kullanılarak çalışılmalıdır. Her telde ve her parmakla ayrı ayrı çalışılmalıdır. Burada (x) işareti ile gösterilen nota, vibratonun ya da parmağın geri hareketini göstermektedir (Nota 13).

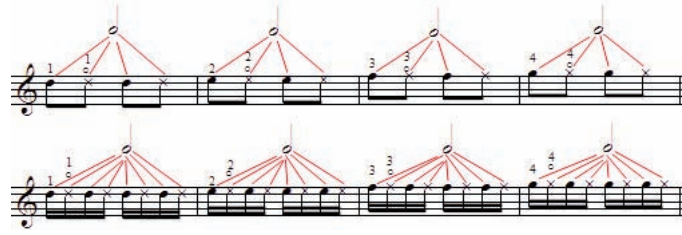
Nota 13: Ritmik Kalıplarla Salınım Alıştırmaları

Önceki alıştırmalar, birinci konumdan yedinci konuma kadar dört parmak ile tamamen çalışıldıktan sonra her ses her dörtlükte iki, dört ve sekiz vibrato hareketi ile çalışılmalıdır. Metronom hızı ağırdan başlayarak gittikçe hızlıya doğru artırılmalıdır. Hem kol, hem de bilek vibratosu hareketiyle egzersiz ayrı ayrı çalışılmalıdır. (x) ile işaretli notalar vibratonun geri hareketini göstermektedir (Nota 14).

Nota 14: Ritmik Vuruşlarla Vibrato Hareketi

Parmak vibratosuna yönelik bu alıştırmalar, parmak vibratosunun temel hareketinin kaynaklandığı parmak ucunu hassaslaştırmaktadır. Parmak ucu eklemi kullanılarak tele hafif bir baskı uygulayıp tekrar bırakılmalıdır. Parmak ucunun yukarı doğru hareketi teli hafifçe serbest bırakırken, aşağı doğru hareket biraz daha baskın şekilde parmak ucunun etli kısmına baskı yapmaktadır. Baskı bırakıldığında parmak ucu telden tamamen kaldırılmadan, çok hafif bir baskıyla tel üzerinde tutulmalıdır. Hareket, tuşe üstündeki tele hızlı şekilde uygulanan bir baskı serisi halini alana kadar çalışılmalıdır. Egzersiz üçüncü konumda önce iki vuruşa iki çift baskı hareketi, sonra da iki vuruşa dört çift baskı hareketi gelecek şekilde çalışılmalı ve ağır metronomdan başlayarak giderek hız artırılmalıdır. (x) ile gösterilen notalar parmak ucunun teli yukarı doğru serbest bırakma hareketini ifade etmektedir (Nota 15).

Nota 15: Parmak Vibratosu İçin Salınım Alıştırmaları

5.Sonuç ve Öneriler

Vibrato, kemanda kaliteli ve güzel bir ton üretebilmek için önemli bir unsurdur ve aynı zamanda öğretilen bir beceridir. Ancak ülkemizde, mevcut keman eğitiminde vibrato öğretimi ile ilgili uygulamalar yetersiz kalmıştır. Yapılan kaynak taraması sonucunda, ülkemizde vibratoya yönelik olarak Uçan ve Günay'ın 1975 yılında yayınlanan Mektupla Yüksek Öğretim 1633-7 sayılı kitabının 23-36. sayfa aralığında vibrato öğretimi ile ilgili bilgilere değinilmiş; bunu Büyükaksoy'un 1997 yılında yayınlanan Keman Öğretiminde İlkeler ve Yöntemler adlı kitabında verilen kısa teorik bilgiler izlemiş; bunların haricinde ise vibratoya yönelik çalışmalar Çilden' in bir makalesi, Şahin, Atakır, Kapçak ve Birel' e ait dört adet yüksek lisans tezi ve Çelenk' e ait bir doktora tezi ile sınırlı kalmıştır. Ayrıca, keman eğitimine yönelik üniversite ders içeriklerine bakıldığında, vibrato öğretimine 1978 yılı Gazi Yüksek Öğretmen Okulu Müzik Bölümü Programı I. Yıl Ana Dal Eğitimi II. Yarı Yıl Ders Programı' nda yer verildiği; ancak bundan sonraki ders programları içinde ise vibrato öğretimi ile ilgili olarak halen yürürlükte olan ders programında sadece üçüncü sınıf ikinci yarıyılıda küçük çalışmalardan bahsedildiği ve bu konunun gerektiği şekilde üzerinde durulmadığı görülmektedir. Benzer şekilde müzik bölümlerinin alt yapısını oluşturan Güzel Sanatlar Liselerinin ders programlarında da keman eğitimi içerisinde en önemli boyutlardan birisini oluşturan vibrato öğretimine gerektiği şekilde yer verilmediği görülmektedir. Yine keman eğitimi için hazırlanan kitap ya da kılavuzlarda bu konuyla ilgili çalışmalara da yeterince yer verilmediği görülmektedir. Bu yüzden ya keman öğretmenleri bu konu üstünde fazla durmamakta ve genellikle kendi yöntemleri yoluyla, kendi öğretmenlerinden gördükleri şekilde bu beceriyi öğrencilere kazandırmaya çalışmakta, ya da öğrenciler bunu kendileri deneyerek gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Tüm bu sebeplerden dolayı çalışmada vibrato becerisinin geliştirilmesine yönelik alıştırma oluşturularak bir çalışma yöntemi ortaya konulmuş ve bu alıştırmanın daha da geliştirilebileceği düşünülerek literatüre kazandırılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada ortaya konulan bu ve benzeri egzersizlerin kullanılmasının, keman eğitiminde önemli bir boyutu oluşturan vibrato öğretimine katkı sağlayacağı ve yeni bir bakış açısı ortaya koyacağı düşünülmektedir. Benzer şekilde keman eğitiminde, vibrato öğretimine yönelik olarak yaşanan güçlüklerin en aza indirgenmesi bakımından, keman eğitimi için bundan sonra oluşturulacak metot kitaplarında vibratoya yönelik olarak hazırlanmış egzersizlere de yer verilerek, bu tür etüt ve alıştırmanın eğitim ve öğretime kazandırılması gerekmektedir.

Vibratoyu geliştirme sürecinin öğrenci çabalarına bırakılmaması, bunun sistemli ve planlanmış şekilde öğretmen desteğiyle yürütülmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca, öğrenci keman eğitimini tarafından iyi şekilde gözlenmeli ve öğrencide doğru bir vibrato becerisinin oluşması için vibrato öğretimine, öğrencinin vibratoya ihtiyaç duyduğu ve ufak denemelere giriştiği anda başlanmalıdır. Müzik Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun Güzel Sanatlar Lisesi çıkışlı olduğu ve bu öğrencilerin en az üç yıllık çalgı geçmişine sahip oldukları düşünülürse, bu öğrenciler için vibrato öğretimine geç kalındığı ve doğru bir vibrato üretebilmek için vibrato öğretiminin güzel sanatlar liselerinin ders programlarında ve ders içeriklerinde de var olması gerektiği ve bununla birlikte Müzik Öğretmenliği Bölümlerinin ders programlarında ve ders içeriklerinde ise daha erken bir dönemde ve daha kapsamlı şekilde var olması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- BÜYÜKAKSOY, F.;** Keman Öğretiminde İlkeler ve Yöntemler, Armoni Yayıncılık, Ankara, 1997
- CHESLOCK, L.;** Introductory Study on Violin Vibrato, Research Studies in Music, MD: Peabody Conservatory, Baltimore, 1931
- FLESC, C.;** The Art of Violin Playing (Vols.1-2), Carl Flesch Publications, New York, 1939
- GALAMIAN, I.;** Principles of Violin Playing and Teaching, Prentice-Hall. Inc., USA, 1962
- HARPER, K.;** Two-finger Vibrato, American String Teacher Journal (Summer: 65-68), Fairfax, 1996
- HAUCK, W.;** Vibrato on the Violin, Bosworth & Co. Ltd., London, 1975
- HAVAS, K.;** A New Approach to Violin Playing, Bosworth Co. Ltd., London, 1990
- LAMB, N.;** Guide to Teaching Strings, Brown Publishers, Dubuque: IA, 1990
- LEE, K-W.;** An Investigation of Left-Hand Vibrato Technique on The Violin, Unpublished Doctoral Thesis, Columbia University, USA, 1999
- ROLLAND, P.;** The Teaching of Action in String Playing, Bcosey and Hawkes Inc., New York, 1974
- SEASHORE, C., E.;** A Musical Ornament, The Vibrato, In Psychology of Music, Dover Publications, New York, 1947
- UÇAN, A ve GÜNAY, E.;** Eğitim Enstitüleri Müzik Bölümü Mektupla Öğretim Merkezi, Vibratoya Giriş, Keman 1633-7, Ankara, 1975
- UÇAN, A.;** Gazi Yüksek Öğretmen Okulu Müzik bölümü Müzik Alanı Birinci Yıl Programının Değerlendirilmesi, (H.Ü.M.E.S.E.F. Doktora Tezi), Müzik Eğitimi Yayınları, Ankara, (1982) 1996
- UÇAN, Ali;** Çevreden Evrene Keman Eğitimi Üzerine, Çağdaş Eğitim Dergisi, Yıl:5, Sayı:47, 19-47, Ankara, 1980
- WEBER, M., J.;** An Investigation of Selected Muscle Potential Activity in Violin/Viola Vibrato, Unpublished Doctoral Thesis, University of North Texas, Denton, USA, 1995